
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

УДК 355.23:355.5

А. В. БАЛЕНДР,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ВІДБОРУ ТА ПІДГОТОВКИ ПЕРСОНАЛУ РІЗНИХ ЛАНОК ПРИКОРДОННОЇ ОХОРОНИ ФІНЛЯНДІЇ

Стаття висвітлює основні засади системи відбору та підготовки персоналу різних ланок Прикордонної охорони Фінляндії, особливості функціонування навчальних закладів Прикордонної охорони.

Ключові слова: *Прикордонна охорона Фінляндії, система комплектування, відбір та підготовка персоналу, навчальні центри Прикордонної охорони.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Становлення нової української державності відбувається під впливом масштабних міграційних і транскордонних процесів у світі, що, у свою чергу, ускладнює ситуацію на кордоні й, зокрема, умови служби фахівців у сфері охорони державного кордону. Саме тому велику увагу Держприкордонслужба України приділяє спробам наближення до єдиної європейської системи професійної освіти, що вимагає відповідних змін у національній системі підготовки прикордонників.

Розширення Європейського Союзу також ставить додаткові вимоги до роботи у сфері підготовки прикордонників, як і основні пріоритети “Копенгагенської декларації” [1]. Принципи Моделі інтегрованого прикордонного менеджменту вимагають сумісності прикордонної діяльності. Фахівці з питань охорони кордону, що беруть участь у спільних операціях на зовнішніх

кордонах, повинні мати спільне розуміння, чого можна досягти завдяки уніфікованій підготовці [2].

На сьогодні назріла необхідність імплементації сучасних напрацювань європейської системи підготовки прикордонників. Серед прикордонних відомств країн Європейського Союзу чільне місце посідає Прикордонна охорона Фінляндії (ФПО), яка нещодавно пройшла етап реформування прикордонного відомства відповідно до нових суспільних вимог, і неабиякий інтерес викликають потенційні можливості, які має сучасна професійна школа Фінляндії для побудови ефективної системи підготовки прикордонників в Україні. У цьому і полягає актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. У галузі теорії і практики професійної освіти фахівців з охорони кордону працює багато відомих вітчизняних учених і фахівців, які зробили вагомий внесок в організацію наукових досліджень і впровадження в педагогічну практику кращих практик з питань підготовки прикордонників. Професійна педагогічна підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників відображена у працях Т. Бунеева, О. Діденка, В. Зеленого, М. Лямзіна, О. Михайлишина, С. Морозова, Ю. Сердюка, В. Ягупова. Окремі аспекти стану і розвитку систем освіти країн Європейського Союзу висвітлюються у працях Л. Гур'є, М. Добриніної, Т. Кремневої, І. Курдюмової, Л. Писаревої, О. Смирнової. Проблеми професійного становлення військових фахівців розглядали В. Балашов, А. Ващенко, А. Маркова та ін. Однак ґрунтовний аналіз наукових праць і емпіричних матеріалів дозволяє констатувати відсутність системного теоретико-методичного і науково-технологічного забезпечення професійної підготовки офіцерів-прикордонників у країнах Європейського Союзу.

Метою статті є аналіз особливостей системи відбору та підготовки персоналу різних ланок Прикордонної охорони Фінляндії, висвітлення завдань та структури підготовки в існуючих навчальних центрах.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 1991 року ФПО структурно входить до складу поліції Фінляндії та є правоохоронним органом. Прикордонна охорона Фінляндії нараховує 2 800 чоловік. До неї входить 4 прикордонних загони, 2 морських прикордонних загони, авіаційна ескадрилья, школа підготовки та перепідготовки морських фахівців та 2 навчальних центри.

Кожний територіальний підрозділ додатково поділяється на одиниці патрулювання: лінійні патрульні ділянки вздовж сухопутного кордону та морські райони патрулювання.

Прикордонна охорона Фінляндії охороняє ділянку кордону із Росією протяжністю 1 267 км і є важливою ланкою в охороні зовнішніх кордонів Європейського Союзу і Шенгенського простору.

До прикордонної служби приймається молодь, яка обов'язково пройшла військову підготовку (жінки – на добровільних засадах). Система комплектування та підготовки персоналу ФПО складається з двох компонентів (див. рисунок):

Система комплектування та підготовки персоналу Прикордонної охорони Фінляндії

підсистема відбору;

підсистема підготовки.

Підсистема відбору передбачає такі організаційні етапи:

а) проведення агітаційної роботи:

шляхом повідомлень про діяльність та професійні успіхи прикордонної охорони;

спілкування службовців прикордонної охорони з військовослужбовцями збройних сил та персоналом інших структур, які займаються забезпеченням безпеки держави;

розміщення інформації в Інтернеті та на біржі праці, виготовлення рекламних брошур, листівок, плакатів;

б) проведення відбору кандидатів на підставі наданих документів.

Умовами зарахування на службу є:

наявність громадянства Фінляндії;

підтвердження про проходження військової служби;

освіта (середня технічна);

в) проведення перевірки кандидатів на професійну придатність.

Перевірка кандидата проводиться у 2 етапи. На I етапі перевірка професійної придатності здійснюється в прикордонних загонах протягом тижня і включає:

інтелектуальне тестування (логічне мислення, кмітливість, знаходження міжпредметних зв'язків, розвиток уяви, запам'ятовування). За його результатами відраховуються найслабші;

тестування на здатність до сконцентрованості залежно від ситуації (визначається ступінь здатності до вольової сконцентрованості). За його результатами відраховуються найслабші;

проведення медичного обстеження – за результатами відраховуються непридатні;

проведення анкетного опитування типу Ф-Д-Е (оцінюється соціальна поведінка, здатність до переконання інших, психологічна стабільність та навантаження). За результатами опитування кандидат не відраховується, але вони враховуються у другій частині перевірки;

проведення анкетного опитування біографічного характеру. Зміст відповідей на запитання анкети не дає права на відрахування.

Кандидат, який успішно пройшов перевірку на I етапі, проходить первинну підготовку в прикордонному загоні та допускається до складання завдань перевірки II етапу.

На II етапі перевірка професійної придатності здійснюється централизовано персоналом школи Прикордонної охорони (навчальні центри у м. Еспо та м. Іматра) протягом 3–4 днів три рази на рік (березень, червень, вересень) і включає:

перевірку рівня фізичної підготовки (комплекс спортивних вправ з подолання перешкод, стрибок у довжину з місця, 12-хвилинний біг по колу). За результатами тесту відраховуються непридатні;

проведення співбесіди (перевіряється загальний рівень розвитку особи; професійна мотивація; розуміння завдань Прикордонної охорони; рівень базових і загальних знань (мовна підготовка – знання англійської мови обов’язкове); загальна уява про професію прикордонника; здатність та схильність до керування, планування та організації тощо).

Комісією оцінюються результати кандидатів та після проходження II етапу перевірки встановлюється рівень професійної придатності кандидата (“придатний” або “непридатний”).

Після проходження перевірки на предмет професійної придатності кандидати вносяться до списку залежно від результатів послідовності, а в кінці цієї процедури складається список зарахованих кандидатів та резервний список. Цим кандидатам повідомляється про їх зарахування із закріпленням за ними тимчасового місця.

Початок підготовки припадає на 1 січня. Прийняті кандидати підписують контракт з начальником загону до початку навчання та проходять тимчасову випробувальну службу за місцем відбору. Первинний контракт – 3 роки.

Підготовка персоналу здійснюється на базі школи підготовки та перепідготовки морських фахівців, до складу якої входять навчальні центри у м. Еспо та м. Іматра.

Керівники навчальних центрів є заступниками директора школи. Директор школи є начальником відділу підготовки ФПО. У школі планується не тільки підготовка слухачів, а й уся підготовка персоналу служби. Також на школу покладена і науково-технічна робота ФПО. Строкової служби у ФПО немає.

Підготовка персоналу здійснюється за трьома ланками:
 нижча ланка фахівців (рядові), термін підготовки до 6 місяців;
 унтер-офіцери, термін підготовки до 3 тижнів;
 офіцери середньої ланки, термін підготовки: “бакалавр” – 3 роки, “магістр” – 4 роки;

офіцери вищої ланки, термін підготовки 1, 2 роки.

Також на базі школи підготовки та перепідготовки морських фахівців проводяться різні курси підготовки і перепідготовки офіцерів середньої та вищої ланки ФПО. Термін курсів – від 3 дів до кількох місяців.

На сьогодні в школі розпочалася робота щодо реформування підготовки з урахуванням вимог Болонської угоди. Проводиться робота щодо підвищення статусу школи і створення умов для викладання дисциплін курсу загального навчання відповідно до вимог Євросоюзу.

Особлива увага приділяється матеріально-технічному забезпеченню навчального процесу; основний принцип – усі нові зразки технічних засобів, транспортних засобів, засобів зв'язку та АСУ в першу чергу направляються в навчальний заклад.

Під час курсу навчання всіх ланок персоналу увага приділяється формуванню знань у сфері прикордонного контролю, англійської мови, роботи із програмним забезпеченням, умінню керувати автомобілем. Прикордонники також повинні виконувати свої функції з повагою до людської гідності, професійно і з шанобливим ставленням. Це головні вимоги для всього персоналу ФПО [3].

У школі підготовки та перепідготовки морських фахівців здійснюється підготовка та перепідготовка контролерського складу, фахівців морської охорони, кінологів, цивільних фахівців для роботи у ФПО, резервістів на военний час. Також на базі школи здійснюється підготовка фахівців рятувальної служби на морі для всієї Фінляндії. Це завдання покладено на ФПО.

Щодо підготовки нижчої ланки фахівців: підготовка рядових здійснюється поетапно. Перший етап – 18 навчальних тижнів (навчальний тиждень 5 дів по 6 годин) – базова прикордонна підготовка; далі – 3 місяці кероване стажування в прикордонному загоні. Другий етап – 13 навчальних тижнів – практична фахова підготовка (з них 10 тижнів загальна підготовка в рамках Європейського Союзу).

Після проходження базової підготовки, через 5–6 років обов'язкове проходження курсів підвищення кваліфікації. Кожний курс не повторює попередній та є вступним заліком для присвоювання унтер-офіцерського звання, у подальшому (через 10–12 років) офіцерського звання та призначення на офіцерську посаду. Термін навчання – 8 навчальних тижнів.

Існують різні курси (модулі) підвищення кваліфікації за фахом терміном від 3 дів до 2–3 тижнів. До проведення цих модулів залучаються фахівці

з прикордонних загонів та взаємодіючих органів безпеки держави, а також цивільні викладачі за необхідності.

Підготовка унтер-офіцерів може здійснюватися безпосередньо і після закінчення II етапу базової підготовки рядового складу. Термін підготовки – 3 навчальних тижні. Головна вимога – відмінне закінчення курсу підготовки рядового складу та позитивна рекомендація командира прикордонного загону, з яким кандидат уклав контракт.

Під час підготовки нижчої ланки фахівців приділяється увага психологічній підготовці, готовності до дій у кризових (нестандартних) ситуаціях, особистій безпеці під час несення служби.

На цей час у ФПО базової підготовки прапорщиків не існує, посади замінюються унтер-офіцерами та молодшими офіцерами.

Щодо підготовки офіцерів середньої ланки: офіцерського складу ФПО безпосередньо не готує. Підготовку майбутніх офіцерів здійснюють навчальні заклади збройних сил. Для кандидатів у ФПО в процесі навчання існує прикордонна підготовка. Термін підготовки – до 1 року. Базовий курс прикордонної підготовки рядового складу та курс “Управління” – відповідно за фахом. У ході навчання приділяється увага законодавчій базі прикордонного контролю та охороні кордонів Євросоюзу, керівництву діями в надзвичайних ситуаціях, інформаційним технологіям. Стажування в прикордонних районах (комендатурах) – 1,5 місяця. Після закінчення складається комплексний державний екзамен. Також ті, хто навчаються, пишуть дипломну роботу з прикордонної тематики, яка дає право на присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня “бакалавр” – звання лейтенант або “магістр” – звання старший лейтенант. Після закінчення навчання в навчальному закладі перед призначенням на посаду є додаткова підготовка – 10 навчальних тижнів у школі ФПО за фахом.

Проходження служби офіцерами починається з 1–1,5 року служби в навчальних центрах, потім вони призначаються на посади у підрозділи кордону.

Щодо підготовки офіцерів вищої ланки: підготовка офіцерів вищої ланки здійснюється на курсах офіцерів при Генеральному штабі збройних сил. Термін підготовки – 60 навчальних тижнів, 15 з них становить прикордонна підготовка. Фахівці, які пройшли цю підготовку, можуть обіймати вищі керівні посади як у ФПО, так і в інших поліцейських управліннях. Їх частка становить 1–2 % від загальної чисельності ФПО.

Проходження курсів підвищення кваліфікації є обов’язковим для призначення на вищі посади за бажанням офіцерів. Кожні півроку зі школи

направляються запити в прикордонні загони: з якою категорією і з яких питань провести курси, після чого планують кількість заїздів за часом, тривалістю, кількістю груп і фахом задіяного викладацького складу.

Потрібно зазначити, що під час організації таких курсів кожен фахівець самостійно визначає їх необхідність для себе з урахуванням набуття певних знань та їх практичної реалізації для просування по службі.

Школі надається достатня самостійність в організації та проведенні таких курсів, вона самостійно визначає зміст програм, виходячи з вимог керівних документів відомства.

Під час навчання широко використовується навчальна база всіх відомств та різних навчальних центрів Фінляндії за спільною угодою. Головний куратор усієї існуючої матеріальної бази країни – Міністерство освіти Фінляндії.

Крім підготовки персоналу, проводиться підготовка “джойстиків” – це резервісти на военний час, які не використовуються в охороні кордону, термін їх навчання – 12 місяців.

Ефективність системи комплектування та підготовки персоналу прикордонного відомства країни достатньо висока. Вона базується на таких чинниках:

- ефективна та дійова система відбору кандидатів до служби у прикордонній охороні (перевірка та відбір кандидатів проводиться у 2 етапи):

- на I етапі перевірка професійної придатності здійснюється безпосередньо в прикордонних загонах;

- на II етапі – безпосередньо у навчальних закладах, де планується навчання;

- створення чіткої системи проходження служби персоналом від молодшого рангу до старшого, що є позитивною мотивацією та зацікавленням персоналу щодо постійного підвищення рівня професійної майстерності;

- укомплектованість підрозділів прикордонної охорони (100 %) військовослужбовцями, які проходять службу на контрактній основі, що, безумовно, позитивно впливає на рівень професійної майстерності;

- відсутність плінності кадрів, що забезпечує укомплектованість підрозділів фахівцями високого рівня та зменшує вірогідність випадків службової зради;

- гнучкість системи підготовки, що дозволяє диференційовано здійснювати підготовку та перепідготовку персоналу, ураховуючи потреби та зміни в обстановці на кордоні;

– практична спрямованість підготовки фахівців:

організаційна діяльність школи підготовки та перепідготовки морських фахівців дозволяє швидко відображати в програмах підготовки зміни, які відбуваються в службовій діяльності прикордонного відомства, і не залежати від Міністерства освіти;

кожний набір проводиться за необхідності, з урахуванням тих змін, які відбуваються на кордоні (за пропозицією керівництва прикордонних загонів зміни до порядку підготовки вносяться кожні півроку);

одним з джерел комплектування є також особи, які підготовлені за певним фахом і мають вищу освіту, що дає змогу комплектувати підрозділи висококваліфікованими фахівцями швидко та з меншими витратами;

– існує та діє обов'язкова заміна викладацького складу в школі кожні 5–6 років;

– спроможність залучення цивільних фахівців і фахівців з інших правоохоронних відомств до проведення занять з персоналом ФПО.

Висновок. Система відбору та підготовки персоналу ФПО відповідає нормам, прийнятим у Європейському Союзі, і це забезпечує ефективне виконання фахівцями прикордонної служби обов'язків за посадою на високому професійному рівні. Велика увага приділяється проведенню курсів підготовки та перепідготовки персоналу різних ланок прикордонної служби. Здійснюється підготовка та перепідготовка контролерського складу, фахівців морської охорони, кінологів, цивільних фахівців для роботи в ФПО, резервістів на военний час, а також на базі навчальних центрів здійснюється підготовка фахівців рятувальної служби на морі.

Перспективами подальших наукових розвідок вважаємо дослідження та узагальнення досвіду відбору і підготовки фахівців для викладацької діяльності у системі підготовки і перепідготовки ФПО.

Список використаної літератури

1. Пріоритети, визначені у рішенні щодо поглиблення співпраці країн Європи з питань професійної освіти та підготовки, ухваленому Радою Європейського Союзу 12 листопада 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/education/copenhagen/index_en

2. Council of the European Union. 13926/3/06. FRONT 207, COMIX 826. Integrated Border Management; Strategy deliberations [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/06/st13/st13926-re03.en06.pdf>

3. Schengen Borders Code [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/114514_en.htm

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Блощинський І. Г.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2013.

Балендр А. В. Особенности системы отбора и подготовки персонала разных звеньев Пограничной охраны Финляндии

Статья освещает основные принципы системы отбора и подготовки персонала разных звеньев Пограничной охраны Финляндии, особенности функционирования учебных заведений Пограничной охраны.

Ключевые слова: *Пограничная охрана Финляндии, система комплектования, отбор и подготовка персонала, учебные центры Пограничной охраны.*

Balendr A. V. Peculiarities of the system of selection and training of the different levels of the Border Guard service of Finland personnel

The article highlights the major principles of the system of the personnel selection and training of the different levels command of the Border Guard service of Finland and peculiarities of the Border Guard service of Finland educational institutions functioning.

Keywords: *Border Guard service of Finland, manning system, personnel selection and training, training centers of the Border Guard service of Finland.*